

1. Закон України "Про фізичну культуру і спорт". - Київ, 1993. 2. Про цільову комплексну програму "Фізичне виховання - здоров'я нації у Львівській області". Розпорядження голови Львівської обласної держадміністрації від 30 жовтня 1998 р. № 1156. - Львів. 3. Комплексна програма середньої загальноосвітньої школи. Фізична культура. I-II класи. Міністерство освіти. Управління шкіл. - Київ, "Освіта", 1993. 4. Пыжов В.В. Методика преподавания при массовом обучении школьников плаванию (на материале пионерских лагерей Украины). Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата педагогических наук. - Москва, ГЦОЛИФК, 1971. 5. Пыжов В.В. Комплекси імітаційних вправ з плавання для ранкової гімнастики і підготовчих частин уроків фізичної культури (на допомогу вчителям фізичної культури і інструкторам з плавання). - Львів, Оздоровчо-реабілітаційний центр біологічної медицини "СІДУС", 1999. 6. Пыжов В.В. Прискорена методика навчання спрощеним моделям техніки спортивних способів плавання. Інформаційний листок № 009-96. Державний комітет України з титану науки, техніки та промислової політики. - Львівський центр науково-технічної і економічної інформації, 1996. 7. Пыжов В.В. Ускоренные уроки. - Физкультура и спорт, 1983. - с.18-21. 8. Пыжов В.В. Сам себе тренер. - Семья и школа, 1989. - № 36. - с.56-58. 9. Гончар И.Л. Плавание. Теория и методика преподавания. Программа для факультетов физической культуры педагогических вузов и университетов Беларуси, Украины и Российской Федерации. - Одесса: Друк, 1998. 10. Гончар И. Л. Плавание. Теория и методика преподавания. Учебник для факультетов физической культуры педагогических вузов и университетов Беларуси, Украины и Российской Федерации. - Минск, 1998. 11. Шлях Б.М. Теорія фізичного виховання: Навчальний посібник для студентів факультетів фізичного виховання педагогічних вузів. - Львів, 1996.

ПРОБЛЕМИ ТЕРМІНОЛОГІЇ У ТОВАРОЗНАВСТВІ ПРОДОВОЛЬЧИХ ТОВАРІВ

© Ганна Рудавська, Лідія Демкевич*, 2000
Торговельно-економічний університет, Київ
*Комерційна академія, Львів

Мовні проблеми завжди є актуальними в будь-якій державі, в тому числі і в Україні. Жодне суспільство на якому б рівні розвитку воно не знаходилося, не може існувати без мови. Обслуговуючи потреби суспільства, мова виконує цілу низку функцій, життєво важливих для суспільства, а також і для груп різних професій та кожної людини.

У період пробудження національної свідомості виникає потреба повністю очистити українську мову, в тому числі і професійну, від іноземних впливів. Сьогодні питання "чистоти" технічної мови є надзвичайно актуальним. У вузьких спеціалізаціях досить часто виникають термінологічні труднощі і спеціалісти користуються русифікованими або запозиченими з інших мов термінами. Як відомо, жодна мова не існує ізольовано, мови взаємодіють між собою. Але неприродним є такий стан, коли елементи однієї мови витісняються елементами іншої мови.

У товарознавстві продовольчих товарів, предметом якого є вивчення споживчої цінності харчових продуктів, фізичних, хімічних, біохімічних властивостей та їх змін на всіх етапах товаропросування від виробника до споживача, ряд науково-технічних професійних українських термінів були витіснені термінами іншомовними. Слід зазначити, що від іншомовних міжнародних загальноприйнятих термінів у товарознавстві відмовлятися не слід, оскільки це виправдано і не "засмічує" мови.

Згідно закону "Про мови в Україні", введеного у дію постановою Верховної Ради України з січня 1990 року, було розроблено ряд державних стандартів на терміни і визначення, в тому числі і в галузі товарознавства. На жаль, у деяких з них мають місце необгрунтовані терміни. Наприклад, повножирне (цельное - рос.) молоко визначено як незбиране. Між тим, молоко, згідно технології виготовлення центрифугують, а не

збирають (як було у давні часи в домашніх умовах). У зв'язку з цим, для промислової і наукової термінології термін молоко "незбиране" є неприйнятливим. Доцільно при перегляді стандарту замінити його терміном "повножирне".

У технічному товарознавстві і хімії доцільно закріпити термін "окиснення" (від слова кисень - укр.), замість поширеного терміну "окислення" (від рос. - кислород). Замість терміну "клітчатка" (рос. - клетчатка) краще застосувати термін "клітковина", замість "нашатирний спирт" (рос. - нашатырный спирт) – амоніаковий спирт (амонію гідроксид), замість "нашатир" (рос. - нашатырь)- амоніак. Часто використовують слово "ємкість" замість "місткість". При перекладі з російської мови терміну "лимонная кислота" в українській мові застосовують два терміни: "лимонна" і "цитринова".

У сфері торгівлі згідно дотримання закону "Про мови в Україні" заборонено укладати контракти, угоди, інші договірні документи, використовувати суб'єктами підприємницької діяльності іншомовні вивіски, фірмові знаки, рекламу, етикетки. Не дивлячись на це, все ж таки у сфері торгівлі допускаються грубі порушення закону України "Про рекламу" в частині її розміщення та дотримання мовного режиму, зокрема ст.6 "Мова реклами"; ст.7 "Принципи рекламної діяльності"; ст.8 "Загальні обмеження щодо реклами", ст.17 "Реклама на транспорті"; ст.21 "Реклама тютюнових виробів та алкогольних напоїв", що спричинило засилля реклами іноземних товарів, в тому числі і харчових продуктів, з порушенням мовного режиму. У назвах торговельних підприємств, окремих продовольчих товарів надають перевагу словам іншомовного походження, або штучно утвореним.

Реклама товарів в Україні повинна бути професійно компетентною і викладена чистою професійною українською мовою, оскільки пересічний споживач отримує інформацію не тільки про товар, але і про культуру мови. Однак, не слід і "перегинати палку". Наприклад, при переліку складу компонентів у продукті на етикетках сахарозу часом називають цукрозою. У зв'язку з цим відповідним службам слід посилити контроль і слідкувати за "рекламною мовою".

Однією з проблем у товарознавчій термінології ширшого вжитку є використання русизмів (суржика). На цінниках, особливо у дрібнороздрібній торговельній мережі можна зустріти такі назви товарів, як "сахар" (рос.) замість "цукор" (укр.), "сельодка" (рос.) замість "оселедець" (укр.), "ржаний" (рос.) замість "житній" (укр.), "уксус" (рос.) замість "оцет"(укр.), "арбуз" (рос.) замість "кавун" (укр.), "водка" (рос.) замість "горілка" (укр), "лук" (рос.) замість "цибуля" (укр.), а також "ревень" замість "ревінь". "гречнева" замість "гречана", "пшонна" замість "пшоняна", "гусиний" замість "гусячий", "свиний" замість "свинячий", пчолиний мед" замість "бджолиний мед", "гов'ядина" замість "яловичина", "кролик" замість "крілик", "кура" замість "кур'яча", "потрохи" замість "нутроші" або "тельбухи", "напиток" замість "напій", "дрожжі" замість "дріжджі", "пірожене" замість "тістечко" та ін.

Слід зауважити, що в Україні порушується закон "Про захист прав споживачів", зокрема ст.18 щодо перекладу технічної документації та інструкцій, доданих до товарів. Трапляються випадки використання російськомовних бланків, етикеток.

У звітній документації досить часто зустрічаються терміни "рознічна ціна" замість "роздрібна ціна", "розходи" замість "витрати" або "видатки", "виконуємо заказ" замість "виконуємо замовлення", "остаток" замість "залишок". "зачотна маса" замість "заликова маса", "закупочний" замість "закупівельний", "розсрочка" замість "кредит", "руководство" замість "керівництво", "казак" замість "замовлення", "довіреність"

замість "доручення", "перечень" замість "перелік", "поступає товар" замість "надходить товар" та ін.

Викликає занепокоєння сьогодні рівень мовної культури широкого кола споживачів і торговельних кадрів робітничих професій. Під час купівлі-продажу товарів можна почути "пробка" замість "корок", "бутылка" замість "пляшка", "продавщиця" замість "продавець", "бумага" замість "папір", "завернути у папір" замість "загорнути у папір", "гнильйо" замість "гниль" або "гнилизна", "вредний" замість "шкідливий", "грузчик" замість "вантажник", "добавити" замість "дати", "зболтати" замість "збовтати", "жарена" замість "смажена", "пітательний" замість "поживний", "посне масло" замість "олія", "безвкусний" замість "несмачний", "привкус" замість "присмак", "прослойка" замість "прошарок", "морозиво на палочці" замість "морозиво на паличці" та ін.

Виходячи із переконання, що українська мова є основою духовності корінної нації та її державності, необхідно при укладанні та перегляді державних стандартів опиратися на належне фахове забезпечення. Заборонити реалізацію товарів, в тому числі і продовольчих, до яких немає відповідних інструкцій державною мовою, або вони викладені неграмотно. У професійній діяльності науковим і практичним працівникам дотримуватись закону "Про мови в Україні".

ТЕРМІНИ НА ПОЗНАЧЕННЯ СПЕЦІЙ І ПРЯНОЩІВ ЯК ПІДСИСТЕМА УКРАЇНСЬКОЇ КУЛІНАРНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ

© Світлана Руденко, 2000

Харківська державна академія технології та організації харчування

Сучасна *кулінарна термінологія* (КТ) є макроутворенням, до якого входять понад півтора десятки підсистем, серед яких і мікротерміносистема *спецій та прянощів* (МСП).

У КТ *спеції та прянощі* – свіжі, сухі або певним чином оброблені частини рослин та грибів деяких видів, що мають у своєму складі ароматичні та гостросмакові речовини. Служачи додатками до страв і кулінарних виробів, вони досить часто визначають смак, букет, аромат і навіть забарвлення деяких продуктів, збуджують апетит, поліпшують травлення, викликають естетичну насолоду. Це *ваніль, духмяний горошок, гірчиця, кропива, лавр, цибуля, мак, м'ята, меліса, перець, петрушка, полин, помідор, редис, редька, горобина, селера, кмин, кріп, чабрець, хрін, часник, трюфель, рижик, опеньок, шафран, цикорій, хміль*, багато інших.

Наведена дефініція не лише відбиває характерні ознаки найширшого родового терміна, вираженого словосполученням, а й визначає валентність видових термінів МСП, які сполучаються з термінами й номенами інших КТ-підсистем: *холодні страви, супи, страви з картоплі, гарніри, страви з яєць, соуси, страви з м'яса і м'ясних продуктів, напої, фарші* тощо.

На відміну від кулінарного термінополя сполучуваність термінів на позначення спецій і прянощів у термінополі ботаніки, з яким генетично пов'язана МСП, зумовлена вивченням і описом ароматичної рослини. У ботанічній термінології (БТ) не існує автономно виділеної МСП. Пояснюється це тим, що у БТ ці терміни називають рослини, які належать до різних родин, а поділ на родини є визначальним моментом для ботанічної класифікації. У разі виділення МСП в окрему структуру, було б зруйновано досить струнку загальну термінологічну систему, яка полягає в тому, що кожна рослина,